

E C O V A S T

Strategija za ruralnu Europu

Sadržaj

1. Izjava o stajalištu za 2006. - Strategija za ruralnu Europu, <i>Philip A. Turner</i>	
Uvod	3
Komentari na Sažetak Strategije za ruralnu Europu	5
2. Strategija za ruralnu Europu	3

IZJAVA O STAJALIŠTU ZA 2006. Strategija za ruralnu Europu *Philip A. Turner*

Uvod

Globalno društvo i Europa sudjeluju u najozbiljnijim i najdramatičnijim promjenama u novijoj povijesti. One su posljedica nekoliko istodobnih procesa: porasta broja stanovnika, loše razdiobe hrane, prevelike ovisnosti o fosilnim gorivima, brzog razvoja tehnologije i nedovoljnog posvećivanja pažnje etici i ekologiji razvoja. Humana ekologija ključ je održivosti sagrađenog i prirodnog nasljeđa.

Europa može i mora preuzeti vodeću ulogu u rješavanju problema i poboljšavanju odgovora na globalne procese koristeći pristup u kojemu se prepoznaje jedinstveni identitet različitih dijelova kontinenta i iskustva koja crpi iz povijesti, kulture i poljoprivrede.

U kontekstu odluka Europskog Parlamenta (lipanj 2005.) i Vijeća Europe (prosinac 2005.), o **Europskom poljoprivrednom fondu za ruralni razvoj** (European Agricultural Fund for Rural Development - EAFRD), ECOVAST predstavlja IZJAVU O STAJALIŠTU kojom se predstavlja napredak ostvaren od 1994. kada je izrađena ECOVAST-ova "Strategija za ruralnu Europu".

ECOVAST želi da se ruralne zajednice uključe u cjeloviti ruralni razvoj unutar i izvan "ograda poljoprivrednog gospodarstva", surađujući aktivno s proizvođačima u upravljanju farmama i proizvodnjom hrane, šumama, ribolovom, eksploatacijom ruda, energijom i krajobrazom.

Jedinstvene gospodarske, socijalne, kulturne i okolišne karakteristike malih ruralnih gradova i njihovog zaleđa sa selima i krajobrazom, od posebne su i velike vrijednosti za sve Europljane. To se prvenstveno odnosi na povezivanje tržišta seoskih proizvoda s proizvodima i proizvođačima iz njihovog zaleđa. Mali gradovi i sela su europsko bogatstvo pa ECOVAST pokreće projekt "Akcija za jačanje malih europskih gradova i sela" ("Action to Strengthen Small European Towns" - ASSET).

O raznolikost ruralnih sredina (npr. priobalna, otočna, prigradska područja – krajobrazi u blizini gradova, udaljena mjesta, poplavne nizine i planinska područja) mora se voditi računa, pa se u politici ruralnog razvoja mora osigurati fleksibilan pristup koji će omogućiti lokalnim zajednicama civilnog društva da utječu na lokalnu politiku, metode prikupljanja financijskih sredstava i provedbu.

Odbor Europskog parlamenta za poljoprivredu i ruralni razvoj bavi se ovim pitanjima u dokumentu pod naslovom "Ponuda sa sela" od 14. lipnja 2005. Dokument je priređen za zajednički sastanak Europskog parlamenta i Europske komisije u Bruxellesu kao prikaz buduće strategije ruralnog razvoja Europske unije u svjetlu Lisabonske i Göteborgske Agende. Kao predstavnik ECOVAST-a prisustvovao sam tom zajedničkom sastanku, a moje osobno stajalište o tri poglavlja tog izvješća je sljedeće:

Konkurentnost, primijenjena globalno, može se smatrati štetnom za jedinstvene kvalitete ruralnih područja, ljudi i njihovih aktivnosti. Ruralnim područjima nije neophodna konkurencija već suradnja, partnerstvo i zajedničko djelovanje, i to ne samo između poljoprivrednika u

IZJAVA O STAJALIŠTU ZA 2006. Strategija za ruralnu Europu

lokalnoj zajednici. Ruralna se područja trebaju natjecati za političku i financijsku potporu s urbanim prostorima koji imaju veći broj glasača po jedinici površine.

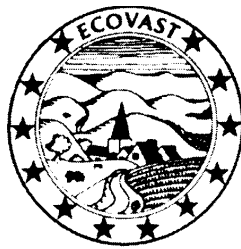
Kohezija zahtijeva pojavu pozitivnih promjena u trendu depopulacije ruralnih područja, što je već slučaj na jugu Ujedinjenog Kraljevstva, gdje živim. Iako se još uvijek ne primjećuje u drugim državama, ova suburbanizacija mogući je uzrok nejednakosti između relativno bogatih došljaka iz grada i autohtonih stanovnika ruralnih područja, o čemu bi trebalo voditi računa. Postoje i određene koristi – npr. ljudi koji se sele iz gradskih područja ili doseljavaju iz drugih zemalja koriste i obnavljaju tradicionalne seoske građevine. U ruralne krajeve donose nove vještine koje se mogu iskoristiti za aktivnosti civilnog društva. Interkontinentalne migracije, vjerojatno intenzivirane usljed klimatskih promjena, dugoročno bi mogle postati veliki izazov.

Održivost ruralnih naselja, krajobraza i staništa, odnosno osiguravanje kontinuiteta, zahtijeva prepoznavanje, ali istodobno trebamo biti svjesni činjenice da su se krajobrazi kroz povijest mijenjali. Klimatski pomaci uzrokovat će promjene. “Slijepe” prostorne politike koje se temelje na davanju prednosti naseljima koja imaju javni prijevoz, mogu dovesti do koncentriranja usluga na većim gradskim područjima i do propadanja dotad održivih ruralnih područja. Krajobraz, sam po sebi vrijedan duhovni i gospodarski resurs za turizam i poticaj za gospodarsko ulaganje, traži lokalno stanovništvo koje bi upravljalo životinjskim i biljnim vrstama neophodnim za njegov izgled i stanište. Ukoliko je na selu manje stanovnika, selo će, onakvo kakvo ga poznajemo, propasti.

Novo Europa danas ima povijesnu priliku da odigra ulogu predvodnika i ponudi osobit način suprotstavljanja prijetnjama globalizacije.

Nakon tog sastanka, a prije donošenja lipanjske odluke europskih ministara poljoprivrede, ECOVAST je kao jedna od nevladinih udruga prisutnih na sastanku podržao očiti konsenzus o osnivanju EAFRD-a objavljivanjem izjave pod naslovom “Da za ruralnu Europu”. To je bio poziv za uspostavljanje ruralnih partnerstava na lokalnoj razini na osnovi LEADER pristupa.

Philip A Turner
Predsjednik ECOVAST-a

Europsko vijeće za sela i male gradove

Komentari na Sažetak Strategije za ruralnu Europu

Strategija pokazuje gdje smo danas, u kojem smjeru želimo ići i kako ćemo to postići.

ECOVAST je 1994. objavio Strategiju za ruralnu Europu.

Strategija govori o tome gdje smo 1994. bili u pogledu politika i djelovanja za ruralne krajeve Europe. U njoj su objašnjene brojne promjene kojima su izložena ruralna područja. Njome se iznose ideje koje bi ECOVAST želio ostvariti. Strategija sadrži neke prijedloge. Mnogo se toga dogodilo u zadnjih desetak godina. Doživjeli smo brojne željene političke promjene na europskoj razini. Još se puno toga treba napraviti na državnoj i lokalnoj razini. Cjelovita revizija strategije još nije potrebna, ali je korisno iznijeti današnja stajališta kako bi se mogli razmotriti novi ciljevi i osmisliti načini njihovog postizanja.

U nastavku se iznose ECOVAST-ovi komentari na sadašnji položaj u Europi koji se odnose na točke 1-15 Sažetka Strategije iz 1994. godine¹.

1. Europsko selo i ljudi koji u njemu žive izloženi su velikim promjenama. ECOVAST poziva na poduzimanje radnji kojima bi se zaštitilo njihovo blagostanje u interesu svih Europljana.

Ovaj poziv jednako je važan danas, 2006 godine, kao što je bio 1994., pogotovo u svjetlu proširivanja i intenziviranja globalnih utjecaja.

2. Težimo postizanju sklada i uzajamne potpore čovjeka i okoliša. Težimo zajedničkom djelovanju različitih vladinih tijela, te vlade i lokalnog stanovništva. Očekujemo da se lokalno stanovništvo pita za mišljenje i uključi u sve aktivnosti.

ECOVAST-ovo Međunarodno vijeće i nadalje će zahtijevati od Europske komisije, Europskog parlamenta i Vijeća Europe provedbu Programa ruralnog razvoja, uz poštivanje supsidijarnosti, prenošenjem programa putem nacionalnih vlada na regionalnu i lokalnu razinu.

ECOVAST-ov Projekt malih gradova (ASSET) omogućit će da regionalna uprava i agencije ostvare djelotvoran partnerski odnos s malim gradovima i selima u njihovom okruženju i potaknu regionalne i državne ustanove i vlade na osiguravanje potpore.

ECOVAST-ove nacionalne sekcije i pojedini članovi utjecat će na državne vlasti koje trebaju osposobiti lokalno stanovništvo u selima, malim gradovima i širem ruralnom

¹ 15 točaka iz Sažetka Strategije ovdje je ponovljeno radi lakšeg praćenja komentara.

okruženju za sudjelovanje u regionalnoj politici i programima na dobrobit ruralnih područja.

3. Neophodna je odlučna akcija kako bi se oživjelo i ojačalo gospodarstvo europskih ruralnih regija.

Mnogo toga se postiglo u zadnjem desetljeću na poboljšanju gospodarske održivosti ruralnih područja zemalja članica Europske unije, osobito Irske i Španjolske. Sada se treba okrenuti zemljama koje su pristupile Europskoj uniji 2004., posebno zemljama središnje i istočne Europe, te budućim članicama. ECOVAST, koji je zajedno s Forum Synergies ustanovio PREPARE (A pre-accession partnership for rural Europe – Prepristupno partnerstvo za ruralnu Europu), nastavit će osposobljavati ljude i nevladine organizacije za djelotvornu suradnju s vlastima u cilju postizanja cjelovitog ruralnog razvoja.

4. Želimo da se poljoprivreda održi diljem ruralne Europe. U poljoprivrednoj bi se politici naglasak trebao prebaciti s količine hrane na njenu kakvoću. Poljoprivrednicima bi se trebalo omogućiti da stječu dohodak povećavanjem vrijednosti poljoprivrednih proizvoda i drugih gospodarskih aktivnosti. Oni bi morali biti plaćeni kako bi djelovali kao čuvari naše baštine.

Pomaci u Zajedničkoj agrarnoj politici prema financiranju agro–okolišnog sektora i ruralnom razvoju predstavljaju odskočnu dasku za naglašavanje važnosti proizvodnje i potrošnje hrane na lokalnoj ili regionalnoj razini, uz povezivanje kakvoće proizvoda s kakvoćom krajobraza i nasljeđa.

5. Izmjenama u politici šumarstva trebao bi se naglasiti višenamjenski karakter ove grane za dobrobit sela i seoskog stanovništva.

Plodovi šuma i polja mogu se iskoristiti tako da pridonese novoj lokalnoj proizvodnji i potrošnji alternativnih izvora energije, istodobno unapređujući karakteristične slike krajobraza koji okružuje i povezuje gradove i sela.

6. Trebalo bi poticati proizvodnju i uslužne djelatnosti koje koriste regionalne prirodne izvore i lokalno poduzetništvo. Tom procesu mogu uvelike pomoći telekomunikacije.

Danas u Zapadnoj Europi postoje brojni primjeri važne uloge ruralnog poduzetništva u regionalnom gospodarstvu i slučajeva preseljenja malih poduzeća iz gradova u ruralne krajeve kako bi uživali u kakvoći života. Širokopojasne komunikacije omogućile su ljudima da posao obavljaju kod kuće. ECOVAST želi potaknuti razvoj takvog poduzetništva u zemljama članicama EU i drugim europskim državama koje su svjesne prednosti oživljavanja ruralnih gospodarskih aktivnosti kroz diversifikaciju gospodarskih zgrada i poljoprivrednog zemljišta.

7. Seoski turizam treba promicati tako da se poštuju osobitosti i prihvatni kapacitet prostora.

ECOVAST podržava načela eko-turizma i aktivno je promicao projekte "Putovima baštine" (Heritage Trails) (u Sloveniji, Bugarskoj, Hrvatskoj i Slovačkoj) i "Vinske staze" (Wine Trails) (project Witranet u Italiji, Grčkoj, Portugalu i Austriji). ECOVAST je, jednako kao Europa Nostra, zainteresiran za temu kojom su se bavili sudionici skupa na Malti u svibnju ove godine – "Kulturni turizam: njegovo poticanje i nadzor" -

u okviru koje se analizirala neizbježna dihotomija između uživanja u gospodarskim, obrazovnim i rekreacijskim dobrobitima i različitim pritisaka na kulturnu baštinu koji su posljedica takvog turizma.

8. Seoskom bi stanovništvu trebalo omogućiti dobre uvjete stanovanja, sa svim suvremenim sadržajima, uz poštivanje lokalne graditeljske tradicije. Vlade bi morale podupirati seoske uslužne djelatnosti i poticati društvenu i kulturnu vitalnost seoskih zajednica.

Održivost ruralnih zajednica ovisna je o dostupnosti različitih usluga i stambenog prostora koje si članovi seoskih obitelji koji žele nastaviti živjeti na lokalnom području mogu priuštiti. ECOVAST poziva državne i regionalne vlasti da osiguraju pažljivu "provjeru" svojih politika kako bi one bile na dobrobit ruralnih krajeva. ECOVAST također želi da se politike prostornog planiranja posebno usredotoče na ruralna područja kako bi se ublažili nedostaci življenja u njima.

9. Vlade i stanovnici zemalja moraju prihvatiti činjenicu da je potrebna dugoročna briga o europskoj baštini, prirodnoj, krajobraznoj i kulturnoj. Sve zemlje moraju uvesti i provoditi djelotvorne sustave za procjenu, zaštitu i očuvanje svega što predstavlja baštinu, te s time upoznati javnost.

Prirodna i graditeljska baština uvelike pridonose privlačnosti seoskih područja za ulaganja u turizam, a predstavljaju i poticaj onim poduzećima koja traže lokacije čija je prednost kvaliteta života zaposlenih i klijenata. Globalizacija ne poštuje kulturnu baštinu. Biološka i krajobrazna raznolikost su ugrožene globalnim zagrijavanjem i gospodarskom djelatnošću čiji utjecaj ima globalne razmjere. ECOVAST želi naglasiti "lokalno" – ono što se nalazi u neposrednoj blizini sela i malih gradova.

Neophodno je procijeniti ova pitanja i postići razumijevanje šire javnosti. ECOVAST želi surađivati s APURE-om (European Rural University) radi poticanja cjeloživotnog učenja.

10. Odgovornost za djelovanje podjednako snose seosko stanovništvo, lokalna uprava i razne nevladine organizacije.

ECOVAST, po pitanju lokalne baštine, djeluje zajedno s EUROPA NOSTRA u osposobljavanju stanovnika europskih država za održivi razvoj. Uredba o europskom ruralnom razvoju potiče lokalno partnerstvo. ECOVAST je zadovoljan što se pojam lokalne uprave proširuje od čisto statutarnog i izabranog tijela na tijelo koje uključuje nevladine organizacije i udruge građana.

11. Vlade regija i država moraju biti svjesne osobitosti seoskih područja i potreba seoskih zajednica, te ih obuhvatiti cjelovitom strategijom sela i svim bitnim granskim dokumentima.

ECOVAST vjeruje da je pristup cjelovitom ruralnom razvoju, koji se iskristalizirao u Deklaraciji iz Corca iz 1996., a obuhvaća društvenu, gospodarsku, okolišnu i kulturnu dimenziju aktivnosti koje se poduzimaju za održivost ruralnih područja u budućnosti i dalje učinkovit put napretka. ECOVAST poziva državne i regionalne uprave na primjenu cjelovite ruralne politike, horizontalno povezujući različite nadležne odjele i odsjeke, a vertikalno povezujući državna i lokalna upravna tijela.

IZJAVA O STAJALIŠTU ZA 2006.
Strategija za ruralnu Europu

12. Vijeće Europe treba zadržati i proširiti svoje zanimanje za selo, osobito za graditeljsko nasljeđe, zaštitu seoskih i priobalnih krajobraza i cjelovit razvitak sela.

ECOVAST, kao međunarodna nevladina organizacija priznata od Vijeća Europe, smatra da u ljudska prava stanovnika ruralnih krajeva spadaju prava da koriste i da budu odgovorni za ruralno nasljeđe te da budu temeljna sastavnica zdravlja Europe u budućnosti.

13. Europska unija treba se djelotvorno uključiti i dati poticaj razvoju sela i zaštititi okoliša u 12 zemalja članica i pružiti pomoć zemljama srednje i istočne Europe.

Europska unija danas ima 25 članica i planira se širiti u budućnosti, stoga vas ECOVAST poziva da mu se pridružite – kao član (kao organizacija ili kao pojedinac) – ili kao partner u Projektu malih gradova (ASSET), ili kao suradnik koji će utjecati na one koji na europskoj i lokalnoj razini donose odluke koje se odražavaju na male gradove i sela. ECOVAST je voljan sudjelovati u radu Savjetodavnog vijeća za ruralni razvoj pri Europskoj komisiji i na sastancima vijećnika i Europskog parlamenta o ruralnim pitanjima, te se obvezuje da će nastojati utjecati na politike i programe.

14. Vlade i narodi srednje i istočne Europe morali bi iskoristiti nove mogućnosti kao bi ojačali seosko gospodarstvo i oživjeli seosku kulturu.

ECOVAST, s PREPARE-om, nudi svoju pomoć drugim nevladinim organizacijama i lokalnim organizacijama u zemljama kandidatima za pristup Europskoj uniji. Projekt malih gradova, ASSET, poticat će povezivanje regionalnih agencija i malih gradova i sela u zemljama članicama EU i drugim zemljama europskog kontinenta.

15. ECOVAST se, kao paneuropska udruga, obvezao da će raditi na ostvarivanju zacrtanih ciljeva i aktivno ostvarivati opće partnerstvo potrebno da bude na usluzi ruralnoj Europi i da ju unapređuje.

Sada je potrebno proširiti ECOVAST-ovo članstvo i aktivnost diljem Europe, povezujući se s partnerima kako bismo pružili podršku malim gradovima u uključivanju lokalnog stanovništva u očuvanje prirodne baštine i tradicionalnih građevina.

Prijevod:
Sabina Ekinović
Ivana Vojnić Rogić

STRATEGIJA ZA RURALNU EUROPU

SADRŽAJ

Predgovor	10
Sažetak	11
Uvod	13
Utjecaj promjena	13
Tri ključna načela	14
Prijedlozi za pristup i djelovanje	15
Oživljavanje seoskoga gospodarstva	15
Poljoprivreda - novi naglasak	15
Šumarstvo	16
Proizvodnja, obrtništvo i uslužne djelatnosti	17
Seoski turizam	17
Telekomunikacije	18
Stanovanje na selu	18
Usluge na seoskim područjima	18
Društvena i kulturna vitalnost	19
Čuvanje baštine	19
Prirodno nasljeđe	20
Kulturno nasljeđe	20
Interpretacija i obrazovanje	22
Partnerstvo u pristupu i djelovanju	22
Zaključak	25
Ecovast - europsko vijeće za sela i male gradove	26

Predgovor

Ova je strategija pripremljena kako bi diljem Europe potakla rasprave i akcije za dobrobit ruralnih zajednica i ruralne baštine.

Temelji se na idejama nastalima 1987. i 1988., tijekom europske Kampanje za ruralni krajobraz pod vodstvom Vijeća Europe, a odraz je i razmišljanja iznesenih u izvaji Europske komisije Budućnost seoskog društva iz 1988. i akcija nakon toga. Uzima u obzir i velike promjene koje su se dogodile u srednjoj i istočnoj Europi i akcije koje su trebale slijediti zaključke Konferencije Ujedinjenih naroda o okolišu i razvitku održane u Rio de Janeiru 1992.

ECOVAST se aktivno uključio u Kampanju za ruralni krajobraz. Kao važna nevladina organizacija, sa članstvom u gotovo svim europskim zemljama, ECOVAST neovisno surađuje s Vijećem Europe, Europskom unijom i vladama članicama, za dobrobit seoskih zajednica i zaštitu ruralne baštine u Europi.

Strategija je namijenjena svima koji se na lokalnoj, regionalnoj, nacionalnoj ili međunarodnoj razini aktivno bave politikom sela ili o njoj odlučuju. ECOVAST je spreman savjetovati i pomoći u stvaranju te politike i u njezinoj provedbi, za dobrobit ruralnog krajobraza i stanovništva diljem Europe.

Jean-Pierre Dichter, predsjednik
ECOVAST, 121 Rue de Gembloux,
B5002 St. Servais, Belgija
srpanj 1994.

SAŽETAK

1. **Europski ruralni krajobraz i ljudi koji u njemu žive pod utjecajem su snažnih promjena. ECOVAST poziva na akciju kojom bi se sačuvalo njihovo blagostanje u interesu svih Europljana.**
2. **Težimo ravnoteži i uzajamnoj potpori čovjeka i okoliša.** Tražimo široku akciju između različitih vladinih tijela te između vlade i lokalnog pučanstva. Očekujemo da **lokalno stanovništvo bude pitano za mišljenje i uključeno u akciju.**
3. Neophodna je odlučna akcija kako bi se **oživjelo i ojačalo gospodarstvo seoskih područja Europe.**
4. Želimo da se **poljoprivreda održi** diljem ruralne Europe. U poljoprivrednoj politici naglasak bi morao prijeći s količine hrane na njenu kakvoću. Poljoprivrednicima bi se moralo omogućiti da stječu dohodak **povećavanjem vrijednosti poljoprivrednih proizvoda** i od drugih gospodarskih aktivnosti. Oni bi morali biti plaćeni kako bi djelovali kao čuvari naše baštine.
5. Politika šumarstva morala bi se promijeniti tako da važnost dobiju višestruki ciljevi kojima šumarstvo može služiti u korist ruralnom krajobrazu i seoskom stanovništvu.
6. Trebalo bi **ohrabrivati proizvodnju i uslužne djelatnosti na osnovi regionalnih prirodnih izvora i lokalnog poduzetništva.** Tom procesu mogu uvelike pomoći telekomunikacije.
7. Seoski turizam treba promicati na način da se **poštuju osobitosti i prihvatni kapacitet prostora.**
8. Seoskom bi stanovništvu trebalo omogućiti **dobre uvjete stanovanja**, sa svom suvremenom opremom, uz poštivanje lokalne graditeljske tradicije. Vlade bi morale podupirati seoske uslužne djelatnosti i poticati društvenu i kulturnu vitalnost seoskih zajednica.
9. Vlade i narodi moraju prihvatiti činjenicu da je potrebna dugoročna briga o europskoj baštini, prirodnoj, krajobraznoj i kulturnoj. Sve zemlje moraju uvesti i provoditi djelotvorne sustave za procjenu, zaštitu i očuvanje svega onoga što predstavlja baštinu, te s time upoznati javnost.
10. Odgovornost za djelovanje podjednako leži na seoskom stanovništvu, lokalnoj upravi i raznovrsnim nevladinim organizacijama.
11. Regionalne i nacionalne vlade moraju spoznati osobitosti seoskih područja i potrebe seoskih zajednica, te ih obuhvatiti cjelovitom Strategijom sela i u svim odgovarajućim granskim dokumentima.
12. Vijeće Europe treba podupirati i širiti svoje zanimanje za ruralni krajobraz, osobito za graditeljsko nasljeđe, zaštitu kontinentalnih i priobalnih krajobraza i za cjelovit razvitak sela.

IZJAVA O STAJALIŠTU ZA 2006.
Strategija za ruralnu Europu

13. Europska unija treba, unutar zemalja članica i pomaganjem srednjoj i istočnoj Europi, širiti svoje djelotvorno uključivanje i podršku seoskom razvoju i zaštiti okoliša.

14. Vlade i narodi srednje i istočne Europe morali bi iskoristiti nove mogućnosti kako bi ojačali seosko gospodarstvo i oživjeli seosku kulturu.

15. ECOVAST, kao paneuropska udruga, obvezalo se da će raditi na ostvarivanju zacrtanih ciljeva i aktivno ostvarivati opće partnerstvo potrebno da bude na usluzi ruralnoj Europi i da ju unapređuje.

UVOD

1. ECOVAST je paneuropsko vijeće udruga i pojedinaca kojima je svrha promicanje dobrobiti seoskih zajednica i zaštita seoske baštine na cijelom europskom kontinentu.
2. 85 % ukupne površine europskog kontinenta seosko je područje i na njemu živi više od polovice europskog stanovništva. Ono je za Europu izvor najvećega dijela hrane, drva, mineralnih i drugih sirovina. Nudi ljepotu, mir i odmorište svim Europljanima, a i sve većem broju posjetitelja s drugih kontinenata. Bogat je izvor nedirnete prirode i ljudske kulture.
3. Ruralni krajobraz i njegovo stanovništvo pod jakim su utjecajem značajnih promjena. Svrha je ove izjave da narode i one koji donose odluke u Europi upozori na te promjene i na potrebu djelovanja u cilju dobrobiti ruralnog krajobraza i seljaka. Takvo je djelovanje neophodno u interesu svih Europljana, uključujući i one koji žive u gradovima i na razne načine uživaju plodove zemlje.

UTJECAJ PROMJENA

4. Najznačajniji čimbenici promjena koji utječu na europski ruralni krajobraz su sljedeći:
 - stalna depopulacija mnogih perifernih, udaljenih ili slabo naseljenih područja zapadne Europe, i seoskih naselja općenito u većem dijelu istočne Europe, uz slabljenje seoskoga gospodarstva i gubitak seoskih uslužnih djelatnosti u većini tih područja;
 - u središnjim područjima brzo širenje gradova, praćeno seljenjem ljudi i industrije iz gradova, te znatno povećavanje opsega građenja svih vrsta. To se često odvija brzinom koju postojeća seoska zajednica ne može prihvatiti, dok količina i tipologija građenja potiskuju ruralni karakter i kulturu i mogu uništiti graditeljsku i prirodnu baštinu;
 - modernizacija poljoprivrede koja je donijela veliku korist Europi, proizvodeći razmjerno jeftinu i obilnu hranu, ali po cijenu velikih promjena krajolika, gubitka biljnog i životinjskog svijeta, smanjivanja zaposlenosti u poljoprivredi, a u nekim područjima i napuštanja zemljišta;
 - onečišćavanje tla, vode i zraka, degradiranje tla i šuma industrijskim i drugim otpadnim vodama i lošim gospodarenjem zemljištem;
 - sve jače i rasprostranjenije uništavanje krajolika i kulturnih kvaliteta preintenzivnim ili loše osmišljenim razvojem rekreacije i turizma;
 - opći trend ka centralizaciji trgovine, industrije i uprave i ka standardizaciji kulture razlog je sve manjoj raznolikosti regionalne kulture ruralne Europe i sposobnosti seljaka da odaberu ili utječu na svoj stil života;
 - opća gospodarska kriza i brze političke promjene u srednjoj i istočnoj Europi;
 - činjenica da mnoge odluke koje snažno utječu na seoska područja proizlaze iz urbanih svjetonazora ili prioriteta te često ne odražavaju karakter i potrebe seoskih područja.

5. Utjecaji tih promjena često se razlikuju od jednoga ruralnog područja do drugoga, a rezultati su sljedeći:

- slabljenje i nestajanje raznolikosti lokalnih gospodarstava, što rezultira niskim dohodima i niskim standardom života - u mnogim seoskim sredinama siromaštvo je sveprisutno;
- neodgovarajuća razina stambenog standarda i nedostatak mnogih komunalnih usluga u ruralnim sredinama;
- gubitak društvene i kulturne vitalnosti u mnogim sredinama;
- štete na krajoliku, biljnom i životinjskom svijetu, tlu i vodnim sustavima;
- gubitak arhitektonskog bogatstva i pokrajinskih i seoskih kultura;
- smanjivanje sposobnosti lokalnog stanovništva da izrazi svoje težnje, da utječe na politiku koja se odnosi na njih i da preuzima inicijative.

6. ECOVAST se obvezuje istražiti pristupe i načine djelovanja u svrhu rješavanja tih problema. Mi se ne suprotstavljamo promjenama, već želimo da se one usmjeravaju i provode tako da se potiče dobrobit sela i stanovništva koje u njemu živi, umjesto da ga se uništava. Ako bi se taj cilj postigao, to bi koristilo svim stanovnicima Europe.

TRI KLJUČNA NAČELA

7. Sljedeći prijedlozi pristupa nadahnuti su tim ciljem, te trima načelima na koja se ECOVAST obvezuje:

- Čovjek i okoliš. Jednaka je naša briga za čovjeka i za prostor, tj. za okoliš i za kulturnu baštinu. Težimo njihovoj ravnoteži i međusobnoj podršci. Težimo kakvoći seoskog života koji će biti istodobno suvremen i održiv. Vjerujemo u dugoročnu skrb o prirodnim izvorima i o kulturama kako baštinjenima tako i onima koje se još uvijek razvijaju i koje čine bogatu lokalnu raznolikost Europe.
- Cjelovita akcija. Velika je šteta u mnogim seoskim područjima već učinjena zbog kratkovidne politike ili nefleksibilnog načina razmišljanja "odozgo prema dolje" jer se nije vodilo računa o drugim aspektima života i o jedva zamjetnim razlikama među pojedinim područjima. Pozivamo na djelotvornu integraciju raznih tijela državne vlasti te vlasti i lokalnog stanovništva na svim programima javne politike i djelovanja, bez obzira na geografsku veličinu područja. Ohrabreni smo podizanjem razine svijesti o potrebi zajedničkog razmišljanja i djelovanja na svim razinama.
- Traženje mišljenja i uključivanje stanovništva. Lokalno stanovništvo ima znatno bolji osjećaj za ono što je pogodno i održivo za njihovo područje no što ga imaju državna tijela. Stoviše, na njihovu se budućnost utječe kadgod se odlučuje o nekim promjenama. Stoga se pri razmatranju načina djelovanja prvenstveno moramo koncentrirati na stavove i želje, sredstva i snage lokalnog stanovništva. Izazov predstavlja povezivanje njihovih stavova i sredstava s onima na svim razinama vlasti.

PRIJEDLOZI ZA PRISTUP I DJELOVANJE

OŽIVLJAVANJE SEOSKOG GOSPODARSTVA

8. U doba kad još nisu bili razvijeni sustavi prijevoza, kad trgovina nije bila univerzalna i centralizirana, svaka je seoska zajednica imala svoje raznovrsno lokalno gospodarstvo. Hrana bi se proizvodila i prerađivala, robu bi izrađivali brojni mjesni obrtnici, pružale bi se usluge. Promjene do kojih je u međuvremenu došlo išle su na štetu lokalne prerade hrane, drva ili drugih sirovina. Seoske obrtnike zamijenila su daleka gradska industrijska postrojenja, a usluge su se preselile u veće gradove. Na taj su način lokalna gospodarstva mnogih seoskih područja postala sužena i relativno slaba, odnosno pretjerano ovisna o gospodarskim odlukama koje su se donosile u dalekim gradovima.

9. Vjerujemo da je za oživljavanje i jačanje seoskog gospodarstva Europe neophodno djelovati koncentrirano. U Europi devedesetih, s jedinstvenim tržištem u okviru Europske unije i uz sve veću otvorenost tržišta u drugim dijelovima kontinenta, ne možemo se vratiti u preindustrijske uvjete. Ali trendovi centralizacije u nekim gospodarskim sektorima, kao npr. u proizvodnji automobila i standardiziranoga građevnog materijala, nadomještaju se u drugim djelatnostima zbog sve veće potražnje za zdravijom hranom, za lokalnim prehrambenim proizvodima, za ručno izrađenim predmetima i za seoskim turizmom. Stoviše, suvremena tehnologija koja je mnogo utjecala na centralizaciju industrije danas nam, zahvaljujući telekomunikacijama, nudi moćno sredstvo decentraliziranog djelovanja.

10. Oživljavanje i jačanje seoskoga gospodarstva mora koristiti suvremene trendove i udružiti ih s baštinjenim izvorima, kulturama i vještinama. Na svakom će području konkretno rješenje uvelike ovisiti o lokalnom naslijeđu, o lokalnim ili regionalnim proizvodima, tržištu i drugim mogućnostima. Stoga će se važnost sljedećih zamisli razlikovati od mjesta do mjesta.

POLJOPRIVREDA - NOV NAGLASAK

11. Poljoprivreda je oduvijek bila temeljem gospodarstva na selu. Održala je način života i oblikovala kulturni krajolik u većini europskih sela.

12. ECOVAŠT želi da se poljoprivreda održi u svim predjelima Europe - na sjeveru i jugu, istoku i zapadu, na bogatom i siromašnom zemljištu. To je potrebno ne samo radi proizvodnje hrane za Europu već i kako bi se održali način života, seosko gospodarstvo i kulturni krajolik svih tih područja. Zbog toga se protivimo procesima potpunog povlačenja poljoprivrede s marginalnih područja ili koncentriranja proizvodnje hrane na najbogatijim i najpristupačnijim zemljištima.

13. Kakvoća prehrambenih proizvoda. Viškovi hrane u Europskoj uniji, te sve veća pomnja koja se posvećuje zdravoj hrani i utjecaju poljoprivrednih aktivnosti na prirodni okoliš, već su doveli do promjene naglasaka u Zajedničkoj poljoprivrednoj politici. Središte pozornosti pomiče se s količine na kakvoću hrane, uz sve veću skrb za zdravlje životinja i okoliš. Do sličnih promjena dolazi u cijeloj Europi. Vjerujemo da ovaj pomak treba pozdraviti i ubrzati.

14. Dodana vrijednosti poljoprivrednim proizvodima. Proizvođače i drugo seosko stanovništvo treba poticati na to da ostvare dodatni prihod lokalnim "dodavanjem vrijednosti" poljoprivrednim proizvodima - preradom mlijeka u sir, mesa u tradicionalne lokalne proizvode, voća u konzervirane proizvode, vune u odjeću i, kada je moguće, maloprodajom tih proizvoda unutar regije turistima ili stanovnicima grada.

15. Poljoprivrednici čuvari baštine. Poljoprivrednici gospodare većim dijelom europskog zemljišta. Stoga bi ih trebalo priznati kao čuvare naše baštine i za to ih nagrađivati. U mnogim područjima središnja i lokalna vlast dotiraju poljoprivrednike kako bi ih potaknuli da štite, održavaju i poboljšavaju kvalitetu krajolika, biljnog i životinjskog svijeta ili kulture, te da omoguće otvoren pristup svome zemljištu. U nekim dijelovima Europske unije vlasti financijski pomažu daljnji razvoj tradicionalne poljoprivrede koja je stvorila kulturni krajolik i najbolje je jamstvo njegove budućnosti. Takve bi inicijative trebalo provoditi diljem Europe.

16. Veća raznovrsnost dohotka poljoprivrednih gospodarstava. Poljoprivrednike, osobito one s manjim imanjem, koji možda ne mogu živjeti samo od poljoprivrede, trebalo bi poticati i pomagati im da ostvaruju dohodak baveći se različitim aktivnostima na gospodarstvu i/ili izvan njega. Mogu se baviti uzgojem neprehrambenih kultura, šumarstvom, upravljanjem šumama, seoskim turizmom, kooperacijom i sličnim djelatnostima ili dio radnog vremena odvojiti za rad u raznim djelatnostima unutar širega lokalnog gospodarstva.

ŠUMARSTVO

17. U mnogim europskim zemljama velik je dio zemljišta pod šumama. One su važan element u krajobrazu našeg kontinenta i u nacionalnim kulturama, a staništa su biljnog i životinjskog svijeta. Pomažu ublažavanju klime, ograničavanju erozije tla, zaštiti od lavina i opskrbi ogrjevom. Šumsko se bogatstvo odražava u graditeljstvu i u tradicionalnim obrtima u mnogim dijelovima Europe.

18. Tijekom ovoga stoljeća način upravljanja šumama izmijenio se i pojednostavnio. Autohtono drveće i miješana šuma na mnogim su mjestima zamijenjeni uvezenim vrstama i monokulturom. Nepravilna eksploatacija šuma uzrokovala je eroziju tla. Velike su šumske površine zapuštene. Mnogi su tradicionalni načini prerade drveta nestali. Komercijalno iskorišćivanje šumskog bogatstva sve se više usmjerava na intenzivnu sječ u šuma, uz preradu u velikim centraliziranim pogonima. Rezultat toga je izgubljena dodana vrijednost za lokalno gospodarstvo, a šumarstvo nudi manje radnih mjesta nego ranije.

19. U šumarstvu, kao i u poljoprivredi, potrebna nam je ponovna procjena pristupa i načina djelovanja. Šumarstvo treba sagledavati kao višenamjensku djelatnost koja obuhvaća proizvodnju drvene građe i usput potiče lokalno gospodarstvo (raznovrsnim proizvodima šumarstva i dodanom vrijednošću). Šume pomažu u kontroli erozije tla i lavina, poboljšavaju klimu, stanište su za biljni i životinjski svijet i omogućuju rekreaciju i turizam.

20. Takva obnovljena vizija može biti utemeljena na tradicionalnim šumarskim vještinama i iskorištavanju šumskih proizvoda, uz potporu suvremene tehnologije (npr. pri upotrebi lamelirane drvene građe). To u nekim zemljama može ukazivati na širenje šumarstva kao nadomjestak promjenama u poljoprivredi. Neophodno je znatno smanjiti količinu kiselih kiša i onečišćivanje okoliša koji u ovom trenutku europskim šumama nanose štete širokih razmjera.

PROIZVODNJA, OBRTNITVO I USLUŽNE DJELATNOSTI

21. Centralizacija gospodarskih aktivnosti prouzročila je slabljenje proizvodnog sektora u mnogim seoskim regijama. To je glavni razlog današnje slabosti seoskoga gospodarstva i prenapučivanja gradova u čitavoj Europi.

22. ECOVAST savjetuje protunapad, sa ciljem oživljavanja snažnoga proizvodnog elementa u seoskom gospodarstvu. Pristup se može temeljiti na težnji mnogih ljudi i poduzeća da se isele iz gradova, na sve većoj potražnji za lokalnom robom i zanatskim proizvodima, te na porastu turizma što povećava kupovnu moć na seoskim područjima. Tu pomaže suvremena informatička tehnologija koja ispravlja stare mane sela - udaljenost i slabu naseljenost.

23. Državne i lokalne vlasti koriste te činjenice kako bi potakle obnovu i rast proizvodnje, obrta i uslužnih djelatnosti u seoskim regijama. ECOVAST podržava takve napore i preporučuje da se buduće gospodarske djelatnosti osmisle tako da se temelje na lokalnim uvjetima i da budu što održivije. Naglasak treba biti na dodavanju vrijednosti lokalnim primarnim proizvodima, na korištenju tradicionalnih vještina i proizvoda svakoga pojedinog područja i na lokalnoj kontroli pojedinačnog ili zadružnog poduzetništva, a ne na ovisnosti o podružnicama velikih tvrtki koje su prečesto spremne ugasiti bilo koji ogranak zbog problema na drugome mjestu.

SEOSKI TURIZAM

24. Diljem Europe vlade, lokalne vlasti i drugi smatraju turizam granom razvoja državnoga i lokalnoga gospodarstva. Ruralna područja sve češće smatraju novim turističkim odredištima i uviđaju da turizam može oživjeti gospodarstvo i ponuditi nove mogućnosti tim regijama. Turizam već donosi znatan novi prihod ruralnim područjima stvarajući nova radna mjesta i podupirući poduzeća koja dodaju vrijednost osnovnim lokalnim proizvodima. On, također, potiče djelovanje na zaštiti i brizi za baštinu, krajobraznu, povijesnu i kulturnu, koja je važan dio turističke ponude.

25. No, seoski turizam potencijalno nosi i velike opasnosti. Kad je broj turista prevelik, oni i njihova oprema mogu zagušiti male gradove i sela. Njihova kultura domaćinima može biti strana i za njih čak uvredljiva. Zahtjevi turista za zabavom i za proizvodima mogu izmijeniti i obezvrijediti lokalnu kulturu. Turistička izgradnja može, svojim opsegom i stilom, nanijeti ozbiljne štete krajoliku i ekosustavu.

26. Kako bismo izbjegli takve opasnosti, a ipak imali koristi od turizma, potrebni su jasni ciljevi i dobro organizirano vođenje programa lokalnoga turističkog razvoja. To zahtijeva razvoj turističke ponude koji se izravno temelji na lokalnim izvorima i na lokalnom poduzetništvu. To znači da se treba usmjeriti na tržišta kojima ti proizvodi odgovaraju i koja su primjerena kulturi domaćina, kontrolirati količinu turističkih kretanja, izbjegavati gradnju ružnih zgrada i gust promet, graditi kvalitetne nove objekte i financijsku dobit izravno usmjeriti na lokalno stanovništvo. Sve to ovisi o pozitivnim pristupima u prostornom planiranju i upravljanju seoskim područjima.

27. Kako bi ohrabrio takve zamisli, ECOVAST je sudjelovao u ustrojavanju drugih europskih tijela koja se bave seoskim turizmom i s kojima i dalje surađuje u promicanju osmišljenog razvoja te gospodarske grane.

TELEKOMUNIKACIJE

28. Suvremene telekomunikacije mogu pomoći oživljavanju i jačanju seoskoga gospodarstva i uslužnih djelatnosti. One potiču decentraliziranu gospodarsku aktivnost i nadoknađuju nedostatke sela kao što su to udaljenost i slaba naseljenost. Telekomunikacije i kompjuterizacija omogućuju malim i srednjim poduzećima u seoskim područjima pristup tržištu, dobavljačima i kooperantima, bez obzira na udaljenost i tako povećavaju učinkovitost poslovanja. One pomažu u pružanju usluga, npr. kupovanje preko telefona, elektronske knjižnice i upitnici poslani telefaksom. Uz njihovu se pomoć ljudi osposobljavaju i obrazuju ondje gdje žive.

29. Stoga bi oni koji vode brigu o dobrobiti seoskih zajednica morali spoznati i koristiti prednosti telekomunikacija. Ključan element u tome je pokret "telesredišta". To su središta u malim gradovima ili selima, opremljena računalima i telekomunikacijskim sustavima koje mještani mogu koristiti za učenje ili rad. Prvo takvo središte osnovano je još 1985. Zamisao se ubrzo proširila i danas diljem Europe postoji više od stotinu takvih središta, a još ih je više u nastajanju. ECOVAST surađuje s drugim tijelima kako bi potaknuo daljnji razvoj središta i preko njih upotrabu telekomunikacijskih sustava na način koji koristi seoskom pučanstvu.

STANOVANJE NA SELU

30. Ljudi koji žive u seoskim sredinama zaslužuju da im se osigura mogućnost kvalitetnog stanovanja uz uporabu suvremene opreme. Posebna se pažnja mora posvetiti odgovarajućem stambenom smještaju dijela stanovništva s niskim prihodom bilo da su iz dotičnoga kraja ili da tu rade. Državna i lokalna uprava mora poduzimati mjere da se zadovolje potrebe tih ljudi.

31. Istodobno veliku važnost pridajemo lokalnoj graditeljskoj tradiciji. Ta se tradicija odražava u veličini, obliku, građevinskim metodama i materijalima objekata koje nasljeđujemo. Oni su izdržali test vremena u pogledu svoje funkcionalnosti i pogodnosti u danim klimatskim uvjetima te utjelovljuju pretežit dio kolektivnog pamćenja i kulture svoga kraja. U okviru većine tih tradicionalnih značajki, postojeće se zgrade mogu osuvremeniti iznutra, a da se ne nanese šteta njihovim suštinskim osobitostima. Novi objekti mogu biti projektirani u skladu s tradicijom, prigodom čega se koriste odgovarajuće dimenzije i materijali.

32. Težimo stambenoj politici i kontroli planiranja koje dopuštaju i potiču odgovarajuće uvjete stanovanja u naslijeđenim ili novim objektima. Cilj je, unutar krajobraza u kojem živimo, postizvanje visoke kakvoće primjerene sadašnjim potrebama, uz istodobno poštivanje lokalne graditeljske tradicije. Nadamo se da će svaka seoska regija zadržati i dalje razvijati svoje različitosti radije nego da podliježe europskoj jednoobraznosti tipizacijom projektata i suvišnom upotrebom masovno proizvedenih građevnih materijala.

USLUGE NA SEOSKIM PODRUČJIMA

33. Važan su element kakvoće života ruralnog stanovništva kakvoća i prihvatljiva dostupnost usluga kao što su prodavaonice, pošte, banke, bolnice, ambulante, škole,

javni prijevoz. Tijekom zadnjih tridesetak godina svjedoci smo postupnog nestajanja takvih usluga u selima i malim gradovima. To je najčešće bio rezultat reorganiziranja lokalnih uprava u veće upravne jedinice.

34. Pad razine usluga u seoskim područjima nije prihvatljiv i treba mu se oduprijeti. Oni koji pružaju usluge moraju sami spoznati probleme koje izazivaju svojim povlačenjem iz seoskih područja, posebno starijim osobama, djeci i stanovnicima koji nemaju vlastita prijevozna sredstva. Moraju uočiti da ušteda na usluzi može izazvati troškove u drugoj. U pružanju usluga morali bi pokazati snalažljivost i fleksibilnost, npr. organiziranjem višenamjenskih objekata, omogućavanjem pokretnih uslužnih djelatnosti ili poticanjem samopomoći u okviru seoskih zajednica.

35. Seoskim je sredinama potrebna suvremena infrastruktura - ceste, željeznice, energetika, vodoopskrba, odvodnja i telekomunikacije. Vladino potenciranje magistralnih sustava ili većih ulaganja u gradovima dovelo je do zanemarivanja lokalne infrastrukture u mnogim seoskim područjima. Potrebni su novi ili modernizirani objekti infrastrukture s prihvatljivim modernim standardima, a koji pri tome neće ugrožavati seoski okoliš. Najbolje ih je osigurati decentraliziranim sustavima.

DRUŠTVENA I KULTURNA VITALNOST

36. Jedan od najvažnijih čimbenika blagostanja seoskih zajednica i očuvanja usluga u njima jest vitalnost na društvenom i kulturnom polju. Vitalnost se odražava u tradicionalnim običajima i festivalima, u jeziku i kulturi manjina važnost kojih je za ljude velika, a pridonosi kulturnom bogatstvu Europe. Vitalnost se odražava i u samopouzdanju zahvaljujući kojem se seoske zajednice suočavaju s vlastitim problemima i međusobno surađuju u društvenom organiziranju, te svoje zajedničke sustave prilagođavaju suvremenim potrebama.

37. Međutim, vitalnost može uvelike ovisiti o stabilnosti broja stanovnika, uključujući ravnotežu dobnih skupina i snažnu obiteljsku strukturu. U mnogim su seoskim regijama pad populacije i izvjesna kulturna izolacija oslabili vitalnost i uzrokovali to da seosko stanovništvo podcijeni svoje sposobnosti, tradiciju i kulturu. Drugdje seoskoj zajednici prijete prebrzi dotok ljudi iz gradova. Mnoge europske vlade i nevladine organizacije nastoje poticati razumijevanje i uključivanje seoskog stanovništva, nudeći im raznovrsnu animaciju, obrazovanje i obuku. Nastojimo da se takvo djelovanje proširi. Istodobno nastojimo obuzdati priljev gradskog stanovništva na selo.

38. Obrazovanje i obučavanje imaju također ključnu ulogu na području gospodarstva. Razvoj mjesnog gospodarstva (na ranije opisan način) ovisit će o razvoju tehničkih i poduzetničkih sposobnosti mladih i starih. Vlade i druge agencije trebaju seoskom stanovništvu osigurati mogućnost obrazovanja i obuke preko geografski disperznih programa.

ČUVANJE BAŠTINE

39. Europa ima zadivljujuću raznolikost reljefa, klime i prirodnih staništa - od razine mora do visokih planina, od otoka do širokih kontinentalnih ravnica, od mediteranske do arktičke klime, od najbogatijih aluvijalnih ravnica do neplodne divljine. Unutar i širom toga prirodnog ambijenta čovjek se tisućama godina selio i

nastanjivao, obrađivao zemlju i gradio nastambe. Iz tih su međusobnih dodira nastale lokalne kulture raznolikost kojih je jednaka raznolikosti u prirodi.

40. Ta velika raznolikost u prirodi i kulturi obogaćuje kakvoću života Europljana. Dužnost nam je razumjeti, štititi i unapređivati tu baštinu. Potrebno je u seoska područja uvesti suvremeni način života, poštujući nasljeđe, obogaćujući ga, a ne umanjujući.

PRIRODNO NASLJEĐE

41. U mnogim dijelovima Europe bogatstvo bijnog i životinjskog svijeta jako je osiromašeno ljudskim djelovanjem, osobito zadnjih pedesetak godina - isušivanjem močvara, reguliranjem riječnih tokova, prekomjernom uporabom umjetnih gnojiva, onečišćavanjem zraka, tla i vodenih sustava, gradnjom gradova, industrije i prometnih sustava, prekomjernim lovom na male ptice i sisavce i intenzivnom turističkom izgradnjom na obalama. Drugdje su, pak, ljudske djelatnosti obogatile staništa biljnog i životinjskog svijeta stvaranjem novih močvara i vodenih sustava, pošumljavanjem, ozelenjavanjem gradova i stručnim upravljanjem nacionalnim parkovima, prirodnim rezervatima i drugim područjima.

42. ECOVAST se zalaže za viši stupanj javne i političke svijesti o važnosti biljnog i životinjskog svijeta i prirodnih sustava, za prihvaćanje potrebe temeljite i trajne zaštite baštine zbog nje same i zbog naše dugoročne dobrobiti. Iznimno je važno da se pokrenu akcije na državnoj i međunarodnoj razini, imajući pritom na umu prirodne sustave (npr. rijeke, putove seoba ptica ili vjetrove koji donose kisele kiše) koji prelaze državne granice. Najvažniji je zahtjev djelotvorna zakonska zaštita širokog raspona određenih vrsta, uz izdvajanje i kvalitetno upravljanje prirodnim staništima koja su osobito važna na europskoj ili na državnoj razini.

43. Cijenimo rad uprava nacionalnih parkova i parkova prirode u Europi i korake Europske unije ka učvršćivanju mreže djelotvorno zaštićenih staništa i inicijativu Svjetske unije za zaštitu (World Conservation Union) da planski djeluje na zaštitu područja širom Europe. Pozivamo vlade i narode da se obavežu na ovaj posao. Ali briga o područjima koja su najvažnija za biljni i životinjski svijet mora se dopuniti većom sviješću o biljnom i životinjskom svijetu diljem Europe, što treba ugraditi u politiku korištenja i gospodarenja zemljištem. Ta politika treba odražavati načela bioraznolikosti i održivog razvitka na koje su se mnoge europske vlade obvezale na Skupu o Zemlji, održanom u Rio de Janeiru.

KULTURNO NASLJEĐE

44. Seoski predjeli obiluju dokazima našega povijesnog međudjelovanja sa zemljom. Ono se odražava na građevinama svih vrsta - stambenim kućama, gospodarskim zgradama, mlinovima, crkvama, dvorcima, mostovima i na mnogobrojnim i složenim elementima krajolika. Krajolik je poput bogatog udžbenika povijesti koji otkriva kako su naraštaji obrađivali zemlju i mijenjali njen izgled. Slično tome, stanovništvo sela i kultura svake ruralne zajednice - glazba, pjesma, ples, narodne nošnje, običaji, festivali, jezik, religija - odraz su baštine te zajednice.

45. To krajobrazno i kulturno nasljeđe predstavlja velik dio našega kolektivnog pamćenja. Ono predstavlja "korijene" suvremenog čovjeka, njegovu pripadnost, vezu s prošlošću i zbir zamisli o tome kako koristiti zemlju koja je vitalni izvor

kulture i duhovnog stvaralaštva. Ono predstavlja ogroman naslijeđeni "kapital" ljudskih nastojanja koja možemo (na svoju štetu) zanemariti i protratiti ili odlučiti da ga koristimo i prilagodimo.

46. ECOVAST ne koristi statičan pristup nasljeđu. Ne želimo "zaustaviti vrijeme" na selu. Nasljeđe je bogato upravo zbog toga što se dopunjavalo, mijenjalo i prilagođavalo. Tražimo veću svijest o baštini, volju da na temelju nje gradimo i da je prilagođavamo umjesto da je zanemarimo ili uništimo, ali i skromnost da učimo od naših predaka i poštujemo njihovo iskustvo i da to nasljeđe prenosimo našim potomcima.

47. Danas se u nekim dijelovima ruralne Europe kulturna baština rastače velikom brzinom, pa čak i uništava uslijed društvenih ili tehnoloških promjena, suvremene poljoprivrede, rasta gradova, nepažnje i sl. Drugdje se primjenjuje pametnija politika. Vlade ili lokalne vlasti na mnogim mjestima potiču trajno korištenje tradicionalnih kuća, objekata seoskih gazdinstava ili njihovu pomnu prenamjenu, zatim tradicionalno poljodjelstvo, dakle očuvanje agrarnih terasa, živica, suhozidova ili drugih obilježja krajolika, te novu gradnju usuglašenu s tradicijom.

48. ECOVAST se obvezao na stalno traganje za obnovom ravnoteže između baštine i ljudskih potreba na selu. Želi vidjeti brz i rasprostranjen razvoj pristupa i praktičnih koraka u cilju postizavanja te ravnoteže. Tu svakako moraju biti uključeni:

- sustavno i neprekidno nadziranje baštine kako bi se stekle spoznaje na kojima bi se temeljilo djelovanje;
- programi djelovanja u javnosti, buđenje zanimanja i javne svijesti kako bi se postigla podrška i dobrovoljno uključivanje javnosti u neku akciju;
- formalne mjere zakonske i pravne zaštite baštine;
- sustavi pružanja stručne pomoći o načinu korištenja, održavanja i (gdje je to prikladno) prilagodbe tradicionalnih građevina i drugih elemenata baštine;
- financijska pomoć i porezne olakšice, naprimjer, za popravak povijesnih zgrada ili poticanje tradicionalnih postupaka u poljodjelstvu;
- obučavanje stručnjaka koji se bave prostornim planiranjem, gospodarenjem zemljištem, graditeljstvom i srodnim djelatnostima, kako bi bolje razumjeli na koji se način obilježja baštine mogu očuvati ili prilagoditi suvremenim potrebama;
- obučavanje i poticanje obrtnika da koriste tradicionalne vještine te dobavljača da dobavljaju tradicionalni građevni materijal kao dopunu sustavima za "spašavanje" i ponovnu uporabu tradicionalnih građevnih materijala;
- razmjena ideja između ljudi uključenih u sve te procese, sa ciljem poticanja napretka.

49. Akcije takve vrste trenutno se usmjeravaju, uglavnom, na mjesta od posebne važnosti za nasljeđe - najvrednije spomenike, najbolje sačuvane stare gradove, najljepše povijesne krajolike. Želimo da se zaštita tih mjesta nastavi. Jednaku pažnju posvećujemo brzoj primjeni odgovarajućih pristupa na sva europska seoska područja, na temelju iskustava stečenih na tim posebnim lokacijama.

INTERPRETACIJA I OBRAZOVANJE

50. Da bi se zaštitila baština nije dovoljno angažirati samo stručnjake. Cilj mora biti poticanje razumijevanja za baštinu, oduševljenja i pozitivnog uključivanja pučanstva, posebice onoga lokalnog. Podržavamo rad mnogih javnih i dobrovoljnih tijela koja žele javnosti objasniti značenje baštine. Smatramo da glavnu ulogu moraju preuzeti školske ustanove, od osnovnih i srednjih škola do ustanova koje se bave obrazovanjem odraslih, obrazovanjem u zajednici ili doškolovanjem. Primjerice, posebno je važno da djeca uče o povijesti, biljnom i životinjskom svijetu i suvremenom životu svoga sela, gradića ili ruralnog prostora.

51. Također je važno obrazovanje gradskog pučanstva o seoskom načinu života i o njegovu nasljeđu. Dobrodošao je porast javnog shvaćanja vrijednosti seoskog krajobraza. Korištenje seoskog krajobraza za rekreaciju i seoski turizam uvodi, kao nikad ranije, milijune građana u seoski život. Treba se koristiti prilikom i približiti im seoski život i seosku baštinu. Iz tog razumijevanja razvit će se njihova podrška (kao građana i birača) politici koja djeluje na selo. Što bolje budu razumjeli selo, bolje će se ponašati kao posjetitelji. Možda će čak svojim dobrovoljnim radom pridonijeti praktičnim projektima kojima je cilj zadovoljavanje potreba sela ili zaštita ruralne baštine.

52. Zaštita i interpretacija elemenata baštine morale bi se odvijati na izvornoj lokaciji kako bi javnost mogla steći vjerodostojnu sliku o porijeklu, kontekstu i okolnom krajobrazu. Shvaćamo važnost koju u obrazovanju imaju muzeji na otvorenome, na koje su preseljene građevine i drugi elementi s izvornih lokacija. Ali, takvi se muzeji ne bi smjeli koristiti kao jednostavnija alternativa (mnogo boljem) zadržavanju i prezentiranju objekata na izvornim lokacijama.

PARTNERSTVO U PRISTUPIMA I DJELOVANJU

53. Širok raspon pristupa i djelovanja zahtijeva uključivanje mnogih vladinih i nevladinih tijela na lokalnoj, regionalnoj, državnoj i međunarodnoj razini.

54. Na lokalnoj razini, temeljna odgovornost počiva na ljudima, tj. na onima koji žive u selima i manjim gradovima, kako onima koji su tamo već generacijama tako i onima koji su se tek doselili. Oni ne bi smjeli oklijevati u pogledu djelovanja unutar raspoloživih resursa i moraju od vlasti zahtijevati da im pomogne.

55. Uloga lokalne uprave Središnji mehanizam za osiguravanje lokalnih inicijativa je lokalna uprava, demokratski izabrana i sa sjedištem u ruralnom području. U Europi se stupanj u kojemu je ta vlast zaista lokalna znatno razlikuje, a time se razlikuje i njezina sposobnost da odgovori na zahtjeve svoga glasačkog tijela.

56. Pri reorganizaciji lokalne uprave brojna su se manja tijela uprave u mnogim zemljama stopila u veće jedinice djelatnost kojih je postala više centralizirana i udaljena od glasačkog tijela. U takvim se područjima interesi manjih naselja često podređuju interesima većih gradova. Zahtijeva se odlučan napor svih organa vlasti da neprekidno osluškuju glas lokalnog stanovništva te da se potakne njihovo aktivno sudjelovanje u rješavanju lokalnih pitanja.

57. Neke su druge zemlje, naprotiv, očuvale neovisne jedinice lokalne uprave koje su, uglavnom, vrlo male. Na taj se način omogućuje iskazivanje lokalnih težnji, no to

može spriječiti i suradnju među jedinicama neophodnu za uspostavu važnih javnih ustanova, npr. škola ili bolnica.

58. Ne postoje idealna rješenja za lokalnu upravu primjenjiva u svim zemljama. ECOVAST bi želio da se u svakoj zemlji uvede sustav koji, s jedne strane, omogućuje izražavanje i podmirivanje lokalnih potreba u okviru svakog sela i sličnog malog naselja a, s druge strane, suradnju unutar skupine gradova i sela nekog područja kako bi se podmirile šire potrebe.

59. Bez obzira na veličinu, lokalni organi vlasti imaju vodeću ulogu u oblikovanju lokalne politike za svoje područje u svim aspektima sadržanim u ovoj strategiji. To znači angažiranje financijskih i drugih resursa za potrebe vlastitog područja, poticanje razumijevanja i uključivanja mještana, te jamstvo da će potrebnu akciju poduzeti oni sami ili netko drugi.

60. Takvi bi se stavovi morali odražavati u ruralnoj strategiji, dokumentu što ga organi lokalne uprave pripremaju za svoje područje. To je potrebno učiniti u suradnji s drugim relevantnim tijelima, a na temelju tri ključna principa spomenuta na početku ovoga dokumenta.

61. Posebnu važnost dajemo djelatnosti dobrovoljnih, privatnih i neprofitnih organizacija unutar seoskih zajednica. Te organizacije obuhvaćaju zadruge, zaklade, društva, sindikate, udruženja, ženske organizacije, crkvene zajednice, klubove mladeži i dr. Posebna je snaga takvih tijela njihovo dobro poznavanje lokalnih potreba, predanost radu na lokalnim problemima i izravnost djelovanja. Zahvaljujući svojoj energiji i dobrovoljnom radu, oni često udovoljavaju zahtjevima koji bi inače opteretili organe vlasti. Zato uprava treba na fleksibilan način pomagati takvim tijelima u njihovom radu. Sredstva pomoći mogu biti bespovratna novčana sredstva, porezne olakšice, fizička pomoć, animiranje i drugi oblici partnerstva.

62. Regionalne i državne vlasti. Mnogi čimbenici koji utječu na seoska područja dolaze s regionalne ili državne razine. Iz tog bi razloga i pristupi, koji bi utjecali na te čimbenike, morali nastajati na toj razini.

Od regionalnih i državnih vlasti tražimo:

- priznanje raznolikosti regija, posebnosti seoskih područja i potreba seoskih zajednica;
- da se u njihovoj politici odražavaju kakvoće i potrebe, te zamisli o pristupima naznačene u ovoj strategiji, vezane uz poljoprivredu, šumarstvo, industrijski razvitak, turizam, promet, stanovanje, uslužne djelatnosti i okoliš;
- da objave vlastitu ruralnu strategiju koja bi bila pripremljena u suglasju sa svim relevantnim čimbenicima i koja bi odražavala tri ključna načela iznesena na početku ovoga dokumenta.

63. Međunarodno djelovanje Ohrabreni smo porastom zanimanja europskih međuvladinih tijela za probleme sela. To se pokazalo u Kampanji za europski ruralni krajobraz koju je pokrenulo Vijeće Europe i u izvješću Europske komisije iz 1988. "Budućnost ruralnog društva". Iz tih je aktivnosti vidljivo brzo širenje političkog shvaćanja seoskih problema.

IZJAVA O STAJALIŠTU ZA 2006.
Strategija za ruralnu Europu

64. Vijeće Europe ECOVAST je odigrao aktivnu ulogu u Kampanji za europski ruralni krajobraz 1987.-1988. Bio je razočaran što je Vijeće Europe odlučilo prekinuti potporu kad se kampanja formalno završila. Ohrabrilo nas je stalno zanimanje Parlamentarne skupštine za neke vidove seoskog života, npr. za poljoprivrednu politiku, seoski turizam i graditeljsko nasljeđe. Od Vijeća i Parlamentarne skupštine tražimo da ustraju u svojem zanimanju za selo, a osobito da:

- osiguraju provedbu postojećih konvencija koje se odnose na graditeljsko nasljeđe;
- pripreme konvenciju o zaštiti ruralnog krajobraza i priobalja u Europi;
- potiču rasprave i međuvladinu razmjenu informacija o cjelovitom ruralnom razvoju, s naglaskom na tri ključna načela predložena na početku strategije.

65. Europska unija Europska unija trenutno preispituje svoju poljoprivrednu i ruralnu politiku. Drugi pristupi Europske unije imaju velik utjecaj na seoska područja, a taj utjecaj prelazi granice zemalja članica. Tražimo od Europske unije da osigura:

- djelotvorniju i cjelovitiju primjenu Strukturnih fondova Europske unije (FEOGA - Fond za usmjeravanja i jamstva u poljoprivredi, Socijalnog fonda i Regionalnog fonda) u raznovrsnim pitanjima vezanima uz razvitak sela i zaštitu nasljeđa i okoliša;
- nastavak i širenje primjene izvrsne inicijative Europske unije za integrirani razvitak ruralnih područja, LEADER (Liaison entre Actions de Developpement de l'Economie Rurale - Veza između akcija i razvoja ruralne ekonomije);
- široku primjenu saznanja o razvitku na lokalnoj razini, stečenih uz pomoć programa LEDA (Local Employment Development Action - Akcija za razvijanje lokalnog zapošljavanja);
- u okviru dokumenta Zajednička poljoprivredna politika, daljnje znatnije prebacivanje sredstava iz zajamčenih u sredstva za usmjeravanje, s naglaskom na točkama opisanima u poglavljima Strategije o poljoprivredi i šumarstvu;
- veći stupanj integracije, posebice veće uključivanje lokalnih vlasti i seoskog stanovništva u Cjelovite programe za Mediteran;
- prihvatljiv program pomoći za promicanje dobro osmišljenoga seoskog turizma;
- trajnu pomoć za primjenu telekomunikacija u seoskim sredinama;
- širenje programa pomoći Europske unije zemljama srednje Europe s jasno naglašenom podrškom povećavanju raznovrsnosti seoskoga gospodarstva i zaštiti nasljeđa i okoliša;
- da vlade članice primjenuju Direktivu o staništima i Direktivu o pticama;
- iznošenje prijedloga za daljnju zaštitu europskog krajolika i priobalja.

66. Srednja i istočna Europa. Danas se vlade i stanovništvo srednje i istočne Europe suočavaju s velikim izazovima i mogućnostima u ruralnoj politici. Na

području poljoprivrede glavni je izazov održati razinu potražnje poljoprivrednih proizvoda te pronaći ravnotežu između privatnog i zadružnog (društvenog) vlasništva nad zemljom. Na taj se način na poljoprivrednim imanjima može osigurati znatno zapošljavanje. S obzirom na to da u ruralnim područjima ima malo drugih mogućnosti za zapošljavanje i dalje ostaje opasnost od depopulacije sela i pretrpavanja gradova sustavi kojih su već preopterećeni.

67. Iz tog razloga te zemlje počinju cjelovitije pristupati razvitku sela. Ključni bi elementi u tome mogli biti: seoski turizam koji bi koristio vrijedno nasljeđe sela; prehrambena i drvna industrija i druge vrste poduzetništva koje nose dodanu vrijednost; proizvodnja i obrtništvo; brzo unapređivanje seoske infrastrukture (posebice telekomunikacija) i društvenih djelatnosti. Bit će potrebno uložiti velik trud da se seoskom stanovništvu pomogne u prilagodbi promjenama, da hrabro prihvati nove nepoznate mogućnosti i da osnuje dobrovoljne, privatne i neprofitne skupine koje će pomoći u procesu seoskog razvoja. ECOVAST, sa svojim brzorastućim članstvom u srednjoj i istočnoj Europi, želi pomoći tom važnom procesu jačanja seoskog života.

ZAKLJUČAK

68. Želimo ponovno naglasiti da stanovnici sela moraju imati središnju ulogu u razvoju politike i u poduzimanju akcija koje će služiti njihovoj dobrobiti i zaštititi njihova nasljeđa. Vlasti to ne mogu obaviti same. Moraju se pronaći sredstva koja će seoskim zajednicama omogućiti da izraze potrebe i želje te da usmjere energiju u njihovo ostvarivanje. Moraju se stvoriti djelotvorne veze između vlasti i seoskih zajednica, tako da se na tom zadatku mogu angažirati resursi (državni i lokalni, javni i privatni).

69. ECOVAST, kao paneuropsko tijelo članstvo kojega čine vladine agencije, nevladina tijela i pojedinci, obvezao se da će poticati stvaranje tih veza. U velikoj raspravi o seoskom životu Europe glavna uloga ECOVASTA je poticajna i to razmjenom praktičnih zamisli i životnog iskustva. Želimo da se posvuda bolje čuje glas i potakne djelovanje seoskog stanovništva.

ECOVAST - EUROPSKO VIJEĆE ZA SELA I MALE GRADOVE

ECOVAST- Europsko vijeće za sela i male gradove osnovano je 1984. u svrhu unapređivanja dobrobiti seoskih zajednica i čuvanja ruralnog naslijeđa diljem Europe. Njegovi su zacrtani ciljevi:

- da podupire gospodarsku, društvenu i kulturnu vitalnost, te administrativni identitet ruralnih zajednica širom Europe;
- da osigurava i potiče senzibilnu i maštovitu obnovu izgrađenog i prirodnog okoliša u takvim zajednicama.

Članstvo u ECOVAST-u brzo je raslo i sada ima više od 500 članova u 28 zemalja istočne i zapadne Europe. Načelo učlanjivanja omogućuje da članovi budu pojedinci, upravna tijela i nevladine organizacije, od lokalne do međunarodne razine.

Na taj način ECOVAST može poslužiti kao most između onih koji odluke donose i onih koji djeluju na lokalnoj razini, između stručnjaka i provoditelja. Djeluje poput mreže i omogućuje uzajamno podupiranje članova u djelovanju u ruralnom području. Dosad su organizirane nacionalne sekcije u Hrvatskoj, Njemačkoj, Mađarskoj, Poljskoj, Rumunjskoj, Slovačkoj i Ujedinjenom Kraljevstvu, a u drugim se zemljama planira njihovo organiziranje. Te sekcije predstavljaju mjesto za razmjenu i djelovanje unutar svake zemlje, a u interesu njihovih seoskih zajednica i ruralnog naslijeđa.

ECOVAST ima konzultativni status pri Vijeću Europe, te dobro surađuje s Europskom komisijom i mnogim drugim europskim organizacijama. Imao je aktivnu ulogu u Kampanji za ruralni krajobraz u 1987/88 i zauzeo je čvrst stav o nekim suštinskim temama, poput danas napuštenog programa sistematizacije u Rumunjskoj, te rasprave o eksploataciji smeđeg ugljena u srednjoj Europi. Ima aktivne radne skupine o ruralnoj arhitekturi, poljoprivredi i šumarstvu, te o seoskom turizmu. Organizira skupove, seminare i druga javna zbivanja i šalje tehničke misije da savjetuju o razvitku sela i o zaštiti naslijeđa. Bio je jedan od osnivača EURÓTER-a, Turizam u ruralnoj Europi.

Objavljivanje ove publikacije omogućili su financijskom potporom
Regionalni centar zaštite okoliša za srednju i istočnu Europu - Predstavništvo u Hrvatskoj
(Program financijskih potpora na lokalnoj razini, projekt LO 7250,
voditelj projekta Valerija Kelemen Pepeonik),
Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva Republike Hrvatske,
Grad Zagreb - Gradski zavod za planiranje razvoja Grada i zaštitu okoliša,
Institut za povijest umjetnosti,
Ericsson Nikola Tesla d.d., te
fotografskim materijalom Hrvatska turistička zajednica i Ministarstvo kulture Republike Hrvatske
(autor: Vid Barac)

Naslov originala: Strategy for Rural Europe, Izdavač Hrvatska sekcija ECOVAST-a, Europskog
vijeća za sela i male gradove, prijevod: Sabina Ekinović, Lektura: Mirjana Štivičić

